סימן קנ"ה

מראי מקומות לסוגיית שערות - סימני גדלות

בגדר חזקה דרבא ונאמנות נשים

תלמוד בבלי נדה מח.:

בבלי נדה נ"ב.:

בבלי נדה מ"ו. אמר רב נחמן כתנאי – אמר רב הונא הקדיש

(בבלי בבא בתרא קנ"ד. - קנ"ו., תוס' שם קנ"ד ד"ה ועוד, קנ"ו. ד"ה ולגירושין)

בבלי יבמות י"ב: בנים הרי הם כסימנים

רי"ף יבמות סוף פרק בית שמאי - ל"ט. – מ"א. (בדפי הרי"ף)

ושם (מ':) שיטתו שכל הנבדקות נבדקות על פי נשים בין למיאון בין לחליצה שסמכינן אחזקה דרבא. ועיי"ש בבעל המאור.

רמב"ם פרק ב' מהלכות אישות

מסכתות קטנות מסכת סופרים פרק טז ט'

ואין קטן עולה מן המניין לברכו, קדיש, וקריאת התורה, עד שיהא בן שלש עשרה שנה; ואינן נבדקין באילו."

טוש"ע אהע"ז סימן קנ"ה סעיף י"ב – כ"ב

שם סימן קס"ז סעיף ג' ד'

(טוש"ע אהע"ז סימן קמ"א סעיף כ"ה, כ"ח)

חושן משפט סימן ל"ה סעיף א' ב'

חושן משפט סימן ז' סעיף ג' שאפשר למנות דיין מבן י"ג אף שלא הביא ב' שערות ובסמ"ע שם

יורה דעה סימן א' ס"ה בהג"ה ושם בפת"ש ס"ק י"א. אבן העזר סימן י"ז סעיף י"ג בפת"ש ס"ק נ"ז הביא לפלוגתא בין הנוב"י סימן מ"א שהצריך ב' שערות לבית מאיר

אורח חיים סימן ל"ט סעיף א' ובמג"א שם, סימן נ"ה סעיף ה', סימן קצ"ט סעיף י' ובמג"א שם.

שו"ת מהרי"ט ח"א סימן נ"א

שו"ת מהרי"ק שורש מ"ט שאפשר לצרף בן י"ג אף אם לא הביא ב' שערות (עיין דרכי משה סימן נ"ה)

שב שמעתתא שמעתתא ה' פרק י"א – ט"ו

שו"ת נודע ביהודה קמא אבן העזר סימן ס"א, תניינא או"ח סימן א'

שו"ת רעק"א סימן ז'

שו"ת הרא"ש כלל ט"ז

וששאלת: מאין לנו דבן י"ג שנה ויום אחד הוא בר עונשין, אבל פחות מכן לא? דע, כי הלכה למשה מסיני הוא, והוא בכלל שיעורין חציצין ומחיצין, שהן הלכה למשה מסיני; דשיעור וקצבה לכל דבר נתן למשה בעל פה. וכן ההיא דבת שלש ביאתה ביאה, פחות מכן לא. וכן בן ט' ביאתו ביאה, ולא פחות. וכן סריס, שהוא קטן עד כ' שנה, הוא אז גדול אם נולדו בו סימני סריס, ואם לא נולדו בו סימני סריס, הוא קטן עד ל"ו שנה. כל אלו הלכה למשה מסיני הן. נאם אשר בן ה"ר יחיאל ז"ל.

שיטה מקובצת מסכת בבא בתרא דף נו עמוד ב

"ולי אני תלמידיהם נראה דגבי שערות שביאתן הוא הגדלות אמרינן ביה חצי דבר אבל בחזקה שאינה אלא לראיה ואינו גוף הקניה לא אמרינן ביה חצי דבר והרי זה נכון. עד כאן משיטה לא נודע שם מחברה:"

ועיין שו"ת חת"ס יו"ד סימן שי"ז שדין גדלות בי"ג הוא מהלכה למשה מסיני ובבן נח תלוי בדעת. אור שמח פרק ג' מאיסורי ביאה כתב לחדש שקטן בז' מצוות בני נח חייב בהיותו בן דעת.

(פתחי תשובה אבן העזר סימן מ"ג סק"ב)

קונטרס החזקות (לבעל השמן רוקח) סימן ט'

(אור שמח פרק י"א מהלכות נדרים)

חידושי רבנו חיים הלוי פרק ב' מאישות

חידושי ר' ראובן יבמות סימן ט"ז –י"ט

חידושי הרמב"ן מסכת נדה דף מו עמוד א

וכי קאמר רבא חזקה למיאון. אי קשיא למיאון למה לי חזקה בחששא בעלמא סגי והוה ליה למימר קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה ממאנת שמא הביאה שתי שערות, איכא למימר כי קאמר רבא חזקה לומר שאין ב"ד מטריחין עצמן לבדוק שלא תמאן ואם חששא היתה [נ"א, היינו] בודקין, אי נמי אף על גב דאמרינן כי קאמר רבא חזקה למיאון לאו דחזקה אצטריכא ליה להכי אלא לומר דלא ממאנה וחזקה נמי היא ומהניא חזקה לנשים בודקות אותן כדלקמן בפרק בא סימן, והראשונים שאלו א"כ הא דאמרינן התם (ב"ב קנ"ו א') בודקין לחליצה ולמיאונין היכי משכחת לה, ורבינו הגדול השיב נפקא מינה להגיעה לכלל שנותיה וקדש בתוך זמן ולא בעל אחר זמן דהוה ספיקא דרבנן, ואלמלא שזה דבר ברור יכולין אנו לפטור עצמינו משאלה זו במה שאמרו מקצת המחברים בודקין למיאונין היינו כדאיתמר עלה לאפוקי מדר' יהודה דאמר עד שירבה שחור על הלבן, קמ"ל בודקין ומכי אתיא שערות לא ממאנה, ולאו למימרא דבדיקה צריך אלא בדיקה זו היינו שערות לומר דמשהביאה אותן בין בבדיקה בין בחזקה אינה ממאנת, וקטנה שלא נודע אם הגיעה לכלל שנותיה והביאה סימנין לא מצינו בגמ' דינה מפורש, ויש שכוללין אף זו בכלל בודקין למיאונין ואם הביאה סימנין אינה ממאנת ואף על פי שלא בעל אלא קודם זמן ולא תלינן בשומא לקולא, וה"נ לשאר הדברים מטילין אותה לחומרין כדין הספקות.

חידושי הרמב"ן מסכת נדה דף מח עמוד ב

הא דתניא כל הנבדקות נבדקות על פי נשים, היה נראה דלת"ק בין להקל בין להחמיר נשים נאמנות בין לפני הפרק בין תוכו בין לאחריו, וטעמא דמילתא משום דבמילתא דאיתא קמן ומצינן לגלוייה מהימנן, ודמיא הא מילתא לההיא דאמרינן בפרק החולץ (ל"ט ב') ואשתמודענוהו להדין פלניא דאחוה דמיתנא דמן אבוהי הוא וקי"ל אפילו קרוב ואפילו אשה דגלויי מילתא הוא, והוסיף רבינו הגדול ז"ל בפירושא דמילתא ואמר טעמא משום דלאו אמילתא דאיסורא קא מסהדי ולא אממונא קא מסהדי אלא מילתא הוא דמגלו דהדין הוא גבר פלן והא ניהי איתתיה וכו' כדכתיבא בהלכות, והא נמי לההיא דמיא ועדיפא מינה משום דמילתא קמן היא לגלוייה הילכך נשים מהימני בין להקל בין להחמיר, כך נראה פי' דבר זה, והלכה כת"ק משום דהוא סתם ברייתא ור"י ור"ש יחידאי נינהו, ועוד דמעשה רב וכן היה ר' אליעזר מוסר לאשתו ור' ישמעאל מוסר לאמו, אבל רבינו הגדול ז"ל פי' טעמא דת"ק משום דקסבר לפני הפרק בדקן נשים דאי משתכחן לאחר הפרק שומא נינהו וכדר' יהודה, ותוך

הפרק משום דכלפני הפרק דמי וכדר' שמעון, ולאחר הפרק משום דאיכא חזקה דרבא וסמכינן אנשים וכדר' יהודה, ופסק הלכה כן כדאיתא בהלכות בפרק ב"ש ביבמות.

ופי' לאחר הפרק בכל השמועה היינו זמן הנעורים ותוכו היינו שנת י"ב שהוא עונת הנדרים, וכך פי' רש"י ז"ל וכן היא קבלת רבינו וכל הגאונים ז"ל, ולפי שהזמן הזה שנוי במשנה שנו בה סתם הפרק כלומר הפרק שהזכירו חכמים בכל מקום, ומי שחולק בזה אין שומעין לו.

בשלמא לפני הפרק בעיא בדיקה דאי משתכחי לאחר הפרק שומא נינהו. פי' שאלמלא שבדקו הנשים בתוך הזמן היינו אומרים לאחר זמן הביאה ולא קודם לכן שאורח בזמנו בא, וה"ה אפי' לתוך זמן שאין חוששין שמא לפני זמן הביאה אותן ולמ"ד כלאחר זמן דמי חולצת היא, ועכשיו הנשים נאמנות וקטנה היא שלא תחלוץ, ואפילו לומר קטנה היא שתמאן נאמנות מ"ט כיון דקדיש תוך זמן ולא בעל לאחר זמן הו"ל ספיקא דרבנן והמנינהו רבנן בדרבנן, ואי בעל לאחר זמן דהו"ל ספקא דאורייתא אפילו היו שם מאה עדים ששערות הללו שומא הן חוששין שמא הביאה שערות לאחר זמן ונשרו ולעולם אינה ממאנת, ואי קשיא היכי ניחא לן השתא בדיקה דלפני הפרק משום דאי משתכחי לאחר הפרק שומא נינהו והא למאי דקס"ד השתא דחזקה דרבא בין למיאון בין לחליצה היא לאחר הפרק אפילו תאמר שאלו שומא הן מ"מ גדולה היא דחזקה הביאה שערות, לאו קושיא היא דאנן מיחזא חזינן בהדיא בברייתא דאית ליה בדיקה בלאחר הפרק ולפום הכי קאמרינן בשלמא בדיקה דלפני הפרק לפום מאי דקאמרת בברייתא מהניא ודאי דלא עבדינן עובדא בהנך שערות, אלא בדיקה דלאחר הפרק גופיה קשיא למה לי, ומשום דלא בעינן לאקשויי אדיוקא מאי דקתני בהדיא קאמרינן הכי, והשתא לא נחתינן למידק בנשרו כלום וסתמא פרכינן, ומתרצינן לכו"ע כדמתרץ במסקנא לעיל באידך פירקין ולפרושה לברייתא בעלמא אתינן השתא, דאי דייקי בנשירה הוה יכיל למימר בדיקה דלאחר הפרק להחזיקה בקטנה כשלא נמצאו בה שערות אלא פרשינן ברייתא כמסקנא דלעיל הכא, ולישנא דקאמר בעיא בדיקה לאו דוקא דאנן לא צריכינן למיבדק קודם זמן דנימא לאחר זמן שומא הן אלא מהניא בדיקה דנשים להכי, וכן ברייתא דקתני נשים בודקות לאו דוקא אלא לומר שהן נאמנות אם בדקו, וה"נ משמע בכל מקום בתלמוד שאין חוששין לשערות שנמצאו לאחר זמן שמא הביאו אותן קודם זמן ושומא הן כדאמרינן בפ' מי שמת (קנ"ה א') במעשה דבני ברק בתינוק שמת ובאו ושאלו לר"ע מהו לבודקו וכו'.

וסיפא דקתני ונאמנת אשה להחמיר וכו' אוקימנא איבעית אימא ר' יהודה ואתוך הפרק, וק"ל בשלמא נאמנת לומר גדולה היא שלא תמאן ואינה נאמנת לומר גדולה היא שתחלוץ ניחא, אלא קטנה שלא תחלוץ פשיטא דנאמנת דאפילו שתקה א"נ אמרה גדולה היא אינה חולצת,

וקטנה היא שתמאן אמאי אינה נאמנת ואפילו נאמנת אמאי צריכה והא אמרת צריכה לומר גדולה היא שלא תמאן, ואיכא למימר כולה ברייתא נאמנת ואינה נאמנת במקום שהוצרכנו לעדותה היא, והכי קתני נאמנת לומר גדולה היא שלא תמאן במקום שאנו צריכין לעדות גדלות שלה שאלמלא עדות אשה זו ממאנת היא שבחזקת קטנה עומדת, ואפילו בדקו עדים

עכשיו ולא ראו בה שערות נאמנת אשה זו לומר הביאה אותן ואינה ממאנת שמא נשרו, וכן נאמנת לומר קטנה היא שלא תחלוץ במקום שאנו צריכין לעדות קטנותה כגון שבדקנו אותה ומצינו בה שערות אם אמרה אשה לפני זמן הביאתן נאמנת והיינו בדיקה דלפני הפרק ואגב אחריני נקט להא, א"נ שלא תאמר כשהיא עדיין לפני הפרק נאמנת דעדיין בחזקת קטנה היא אבל לאחר שהביאה שערות והיא בזמנה והוחזקה גדולה בפנינו שמא תאמר אינה נאמנת לומר קטנה היא שתוך זמן היו בה, וקמ"ל אבל אין אשה נאמנת לומר תוך זמן קטנה היא שתמאן אם הוצרכנו לעדות זו, כגון שנמצאו בה שערות והוא שבעל בתוך זמן דהו"ל ספיקא דאורייתא, ואף על גב דהכא ליכא למימר שמא נשרו דהא אכתי תוך זמן הוא מיהו כיון שהיא גדולה בפנינו אין האשה נאמנת להקל בשל תורה לומר שומא הן, וכן אינה נאמנת לומר גדולה היא שתחלוץ.

ולהך לישנא דאמרינן ואיבעית אימא ר' שמעון ולאחר הפרק ולית ליה חזקה דרבא, הכי קתני נאמנת לומר גדולה היא שלא תמאן ואפילו אין בה עכשיו שערות, וקטנה היא שלא תחלוץ אפילו היו בה, אבל אין נאמנת לומר קטנה היא שתמאן כשהיו בה ובעל כדפרישית, ולא לומר גדולה היא שתחלוץ.

ומצינו נוסחא אחרת ונאמנת אשה להחמיר אבל לא להקל כיצד גדולה היא [שלא] (ש)תמאן גדולה היא שתחלוץ וכן גירסת רבינו הגדול ז"ל בהלכות, ונוסחא ישרה היא ופירושה נאמנת להחמיר לומר גדולה היא לענין מיאון ואינה נאמנת להקל לומר גדולה היא לענין חליצה, כלומר מיאון וחליצה היינו להחמיר ולהקל מיאון היינו להחמיר חליצה היינו להקל.

שו"ת הרשב"א חלק א סימן אלף רטז

ושלשה זמנים יש באשה קודם זמן ותוך הזמן ולאחר זמן. ולענין נדרים הם דתנן בפרק יוצא דופן (/נדה/ דף מ"ה ב) בת אחת עשרה שנה ויום אחד נדריה נבדקין. בת שתים עשרה שנה ויום אחד נדריה קיימין ובודקין כל שתים עשרה שנה. קודם הזמן הזה אף על פי שאמרו יודעין אנו לשם מי נדרנו לשם מי הקדשנו אין נדריהם נדר ואין הקדשן הקדש. לאחר הזמן הזה אף על פי שאמרו אין אנו יודעין לשם מי הקדשנו ולשם מי נדרנו נדריהן נדר והקדישן הקדש. משלו חכמים משל באשה פגה בוחל וצמל. פגה עודה תינוקת. בוחל ימי הנעורים בזו ובזו אביה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה. צמל כל שבגרה שוב אין לאביה

רשות בה. ושאלו בגמרא לענין הבאת שערות אם הביאתן תוך הזמן אם הם סימן של גדלות כלאחר זמן או שומא בעלמא כלפני זמן. ואסיק רבא תוך זמן כלפני זמן ולפי' אם קידש את היתומה קודם או אפילו תוך זמן אף על פי שהביאה שתי שערות עדיין יכולה למאן דקטנה היא. ואם הגדילה ולא ידענו אם הביאה שתי שערות אם לאו בזה יש לחלק בין בעל לאחר

שהגיעה לכלל שנותיה ובין לא בעל. דאלו בעל לאחר שהגיעה לכלל שנותיה אף על פי שבדקנוה ואין לה שערות אפ"ה אינה יכולה למאן מדרבא דאמר קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה חזקה הביאה סימנין. ואף על פי שלא נמצאו עכשו חוששין שמא נשרו משום דספיקא דאורייתא היא דלאחר גדלות לשם קידושין הוא בועל. אבל אם לא בעל אין חוששין שמא נשרו דאפילו איתנהו אינה מקודשת אלא מדרבנן וספיקא דרבנן לקולא וכדאיתא התם. ונמצא שקודם אחת עשרה שנה ויום אחד קרויה קטנה וכל תוך שתים עשרה אינה גדולה ממש אלא קרויה מופלת סמוכה לאשה. לאחר שתים עשרה שנה ויום אחד נקראת גדולה והיא הנערה האמורה בתורה והיא שהביאה שתי שערות. ומשעת גדלות זה עד ששה חדשים עדיין נקראת נערה משששה חדשים בלבד. וכל זה שאמרנו דוקא בשלא ילדה. אבל אם ילדה פלוגתא היא בפ"ק דיבמו' (דף י"ב ב'). דאיכא מ"ד התם דבני' עדיפי מסימנין. ואיכא מאן דאמר אין בנים בלא סימנין ואין זה מקום אריכות. ומכלל דברים אלו שכתבתי התבאר לך מה ששאלת במקדש את האשה ויש ספק בדבר אם היא גדולה או קטנה כי לא ידעו מספר שנותיה. ונמלך הבעל וגרשה או מאנה בו ונבדקה ולא מצאו לה סימנין אם מותרת לבנו אם לא. דכבר נתברר שכל שיצאה בגט ואפילו בעודה קטנה אסורה בקרוביו. וכן נתבאר דכל שיש ספק קידושין דאורייתא אינה יוצאה אלא בגט. והילכך אשה זו שנסתפקו במספר שנותיה אנו חוששין שמא כבר הגיעה לכלל שנותיה ומקודשת היא דבר תורה. ואם נבדקה ולא מצאו לה סימנין איפשר שגם בזו אנו חוששין לשמא נשרו וכדרבא. אלא שיש להתיישב בזה לפי שיש לומר שיש בזה שתי ספיקות ספק הגיעה לכלל שנותיה ספק לא הגיעה לכלל שנותיה כשקדשה. ואפילו תמצא לומר שהגיעה ספק הביאה סימנין ונשרו ספק לא הביאה וכל ספק ספיקא אפילו בשל תורה לקולא. ואפילו הכי איני רואה בזה להקל כי יש עוד להתישב בדבר. ומכל מקום צריך אתה לדעת שאף על פי שלא הביאה סימן התחתון אם הביאה סימן העליון בדדין הרי זה סימן לפי שאמרו אי אפשר לעליון עד שיבא התחתון. ואף על גב דבדקו ולא אשכחו מימר אמרינן תחתון ודאי אתא ומנתר נתר וכדאיתא בריש פרק בא סימן (/נדה/ דף מ"ח). וגרסינן סוף פרק יוצא דופן (דף מ"ז ב') וכן היה רבי שמעון בן יוחאי אומר שלשה סימנין נתנו חכמים באשה מלמטה וכנגדן מלמעלה. פגה מלמעלה בידוע שלא הביאה ב' שערות. בוחל מלמעלה בידוע שהביאה שתי שערות. צמל מלמעלה בידוע שנתמעך הכף. ותנן אי זהו סימניה כלומר של בוחל. רבי יוסי הגלילי אומר משיעלה הקמט תחת הדד. ונראה דהלכה כמותו מדמפ' שמואל מילתיה בגמרא דגרסינן

התם אמר שמואל לא שיעלה הקמט ממש אלא כשתחזור ידה לאחוריה ונראה כמי שעלה הקמט תחת הדד.

שו"ת הריב"ש סימן קפב

"אבל עדות נשים בסימני הבת, הוא עדות גמור, שסומכין עליו אפי' בשעת מעשה, בין בממון בין באסורא, ואפי' למכות ולעונשין. ולזה כתב הריא"ף ז"ל בהלכות יבמות, שטעם נאמנות נשים בעדות סימני הבת, הוא, משום דסמכינן אחזקה דרבא, דאמר: קטנה שהגיע לכלל שנותיה, חזקה הביאה סימנין. ורבי דוראן תמה על הריא"ף ז"ל: למה ליה למיתלי טעמא בההיא דרבא, שלא נאמרה אלא להחמיר, ולומר: גדולה היא, שלא תמאן? והיה לו לסמוך על טעמו ז"ל בפי' גלויי מילתא, כמו שסמך עליו הרמב"ן ז"ל. ואמר, שזה צריך עיון בדעתו ז"ל. ולפי מה שכתבתי אין כאן תמה; שהרי נשים נאמנות בסימני הבת, ואפי' בשעת מעשה, כעדות שני אנשים בשנים, ולא דמי לההיא דגלויי מילתא. ולזה הוצרך לטעם חזקה דרבא; ואף על פי שלא נאמרה להקל אלא להחמיר, זהו לסמוך על אותה חזקה לבדה, אבל אפשר לעשותה סניף להאמנת הנשים בעדות הסימנים. שהרי החזקה ההיא אמיתית היא, כיון שמוציאין בעבורה הקטנה מחזקת קטנותה שלא תמאן."

שו"ת מהרי"ט חלק א סימן נא

והריני בא לברר טעמו של דבר יותר שלא ליתן מקום לבעל הדין לחלוק וטעם דברי בשנים וסימנין אינה עיקר הגדלות שהן גורמין הדין דשנים וסימנין לא כתיבי בקרא אלא גדולה וקטנה כתיבא ומסרו לנו סימנין להבחין בין גדולה לקטנה והם שערות דלאחר זמן ולהכי קרי להו סימנין שאינם אלא סימן שעל ידם ניכרת הגדלו' אבל אינה נעשי' היא עצמה גדולה על ידם תדע דאיפשר שתהא גדולה אף על פי שלא הביאה סימנין כגון שהוא איילנית ואם הכיר בה וקדשה תפסו בה קדושין אף על פי שאין לה שתי שערות וכן סריס אדם משהוא בן י"ג שנים ויום א' הרי הוא גדול לכל דבריו ותופסי' קידושיו אף על פי שאין בו שערות וסריס חמה נמי שהוא בן עשרים ונולד בו סימני סריס ולא חולץ ולא מיבם כדאמרינן בס"פ האשה רבה נמצא דשערות סימנא בעלמא כמו שמסר סימן בבהמה טהורה ואמ' מעלת גרה בבהמה אותה תאכלו וכן מפרסת פרסה ואינם אלא סימן להבחין בין הבהמה הטהורה לטמא' לא שהקליטה גורמת טומאה תדע שהרי אנו מתירין קלוט במעי פרה כדתנן בפ"ב דבכורו' בהמה טמאה שילדה כמין בהמה טהורה אסור באכיל" וטהורה שילדה כמין בהמה טמאה מותר באכילה שהיוצא מן הטמא טמא והיוצא מן הטהור טהור אלמא לאו בסימ' תליא טומאה וטהרה והכא נמי גדלות לא תליא בשני' ולא בסימנים דהא אמרינן בפרק קמא דיבמות אהא דפרכינן אם כן מצינו חמות' ממאנת ומפרש רב ספרא בנים הרי הם כסימנים ואית דאמרי

עדיפי מסימנים וכת' בתוספות דאף על גב דק"יל בנדה דתוך זמן זמן כלפני זמן מכל מקום עיבור בנים של קיימא בתוך זמן כסימנים לאחר זמן הרי שאנו מחשיבין אותה כגדול' אע"פי שאין לה שנים ולא סימני' ותו בפרק בן סורר אמרינן בדורות הראשונים דהוו ילדי בתמניא ומייתי לה מבצלאל בן אורי בן חור וגם מקודם וע"כ מאותו זמן הוו קרו להו גדולה תדע דלעיל

בריש פרקא אמר רבא קטן אינו מוליד שנאמ' ואם אין לאיש גואל דאמר רחמנא איש אתה צריך לחזור אחריו אם יש לו גואלים קטן אי אתה צריך לחזור אחריו בידוע שאין לו גואלים והקשו התוספות הא אמרינן לקמן דבדורות הראשוני' הוי ילדי בתמניא ותרצו דאז היו ממהרים סימנין לבא מקוד' הרבה והא דנתנו חכמי' שיעור סימני' לקטנ' בת שנים עשרה ולקטן בן שלש' עשר' בדורות האחרוני' נתנו זה הסימן הרי לך בהדיא שאין הגדלות תלוי בשנים דגדלות ענין בפני עצמו ונתנו חכמים סימנין לפי הזמן נמצ' שכשאנו מסתפקי' בריב' זו אין לנו לומר ספק הגיעה לכלל שנים וספק הביאה שתי שערות שאלו סימנים הן אבל נאמר ספק עדיין קטנה ספק הגדילה וכשאני אומר הגדילה יודעים אנו שסימניה עמה שא"א לגדול' שלא תביא שתי שערו' אחר פרקה אלא אם כן היא איילנית ומה דומה לזה עופו' טמאים שמסרו לנו רבותינו כל שיש לו אצבע יתרא וזפק וקורקבנו נקלף טהו' ובחד מינייהו לחודיה הוא טהור אם כן מעתה מי שאינו בקי בהם ובשמותיהם ונזדמן לו עוף ושחטו ואי איפשר לבודקו בשום סימן נתירנו לו מטעם ספק ספיקא דשמא יש להם זפק ואם תמצא לומר אין להם זפק יש לו אצבע יתירא ואם תמצא לומר אין לו ספק קורקבנו נקלף דעוף הבא בסימן אחד טהור ולענין שיהא טמא בעינן תלתא מילי שלא יהיה לו זפק ואצבע יתיר' וגם שקורקבנו אינו נקלף ואנן בעינן שלעול' יכיר בהם סי' אחד כדאמ' בסוף פ' אלו טרפות אלא על כרחין לא תלינן מילת' בסימנין אלא הכי אמרי' ספק מין טמא ספק מין טהור ויודעים אנו שהטמא יש לו שלשה דרכים וכולה חד ספיקא היא. ומה שהבאתי מדברי התוספות בכתובות משום דלא תימא כיון דלאחזיקה בגדול' בעינן תרתי שנים וסימני' אבל להחזיק' בקטנה כשחסר חדא מינייהו קטנה היא נמצא דיותר מצוי להחזיק' בקטנ' ממה שנחזיקה בגדולה לכך הוכחתי מדברי התוספות שאף על פי שאי איפשר לאשה זו שתאסר אלא בשני דברים שתהא גדולה ותהא ברצון דאי בציר לה חדא לא תאס' מכל מקום חד ספיקא הוא אף כאן אף על פי שלהחזיק' בגדולה צריך שני דברים חד ספיקא היא ספק גדולה ספק קטנה.

ועוד אני מוסיף לומר דמטעם אחר אין כאן אלא חד ספיקא ספק הביאה סימנים שהם שתי שערות ספק לא הביאה ותו ליכא להסתפ' ואם תמצא לומר הביאה שמא עדיין לא הגיעה לכלל שנים דאם לא הגיעה לכלל שנים אינם שערות אלא שומא בעלמא דהכי קים להו לרבנן דאין שערות באות אלא לאחר הפרק ומה שקוד' לזמן זה הוא מחמ' דבר אחר ושומא היא או שסופן לינשר ואינם שערות כלל תדע דאף לאחר הפרק לאו כלום הוא ואין מחזיקין אותה

בגדולה עליה' אם היינו יודעים ששערות אלו היו קודם הפרק ולהכי קתני מבן ט' שנים ועד שתים עשרה שנה ויום א' שומא ולא קתני אינם סימן משמע דלאו שערות מקרו כלל וכן פי' רש"י ז"ל שומא וירו"אה ודרכה ליגדל בה שער ובפ"ק דקדושין אמרי' אמר רב ספרא סימני' אין להם קצבה למעלה אבל יש להם קצבה למטה פי' שאם הביאה לפני זמנה אינם סימנים כדתניא בן ט' שנים שהביא שתי שערות שומא בן ט' שני' ויום א' עד בן י"ב שנה ויום א' ועודן

בו שומא פי' רש"י ז"ל ג"כ שומא ורו"אה בלעז ודרכה לצמח בה שער אלמא המביאה קודם אינו סימן ויש לה קצבה למטה עכ"ל הילכך אין כאן להסתפק אלא אם הביאה סימנים או לא הביאה דאם הגיעה או לא הגיעה לית לן בה וחדא ספיקא והנלע"ד כתבתי הצעיר יוסף בכמהר"ר משה מטראני זלה"ה.

שו"ת נודע ביהודה מהדורא קמא - אבן העזר סימן מא

רק חקירה אחת היה לנו לחקור אם ראו מקבלי עדות שהיה לנער הזה שער זקן העליון ונתמלא זקנו בעת שראה את העדות כי בודאי לא נבדק הנ"ל אם יש לו שתי שערות סימני גדלות ובאיסור דאורייתא לא סמכינן אחזקה כיון שבא לכלל שנים בא לכלל סימנים ואם לא התמלא זקנו יש לחוש שמא קטן היה בשעה שראה העדות ואף אם נבדוק עוד ונמצא בו עתה שתי שערות ומבואר בש"ע ח"מ סימן ל"ה סעיף א' שהוא למפרע בחזקת גדול משעה שהיו לו י"ג שנים הנה זה דעת הרא"ש ובב"י בח"מ לא הביא שום חולק ולכן פסק כן שם בש"ע בלי חולק. ואמנם כבר שדיתי נרגא בהך פיסקא והרמב"ן בחידושיו לבבא בתרא דף קצ"ד מוכיח להיפוך ועיין בב"י אה"ע בסוף סימן מ"ג ולכן קשה לסמוך על זה באיסור חמור של אשת איש להוציא האשה מחזקת אשת איש:

ואמנם לדעתי אם הנער יאמר שברי לו שכבר הביא שתי שערות קודם שראה העדות הנ"ל נאמן הוא ואמינא ק"ו אם נאמן להעיד בגודלו על מה שראה בקטנותו שפלונית יצאה בהינומא וראשה פרוע ומועיל עדותו להוציא ממון לגבות מאתים מטעם הועיל ורוב נשים בתולות נשאות אף שבודאי היה קטן בשעה שראה העדות ק"ו שנאמן שהביא שתי שערות שהרי הרוב מסייע לו שרוב הבאים לכלל שנים באים לכלל סימנים ועוד שהרי אומר שגדול היה ומעיד על גדלותו ואף אם אמינא דאם העיד על דבר שבממון ואח"כ אומר שכבר הביא שתי שערות קודם שראה העדות לא היה נאמן היינו משום שכל מילי דממון בעינן שני עדים והרי אין כאן עד לגדלותו אלא הוא לבדו אבל באשה שמת בעלה עד אחד נאמן, ועל זה יש לפקפק שאם על גוף מיתת הבעל עד אחד נאמן משום דייקא ומינסבא או משום מלתא דעבידא לאגלויי לא משקרי אבל על גדלות של זה דלאו מלתא דעבידא לאגלויי וגם לא שייך דייקא אין ע"א נאמן אבל באמת גם אם העיד על ממון היה נאמן אח"כ לדעתי להעיד על עצמו שברור לו

שהביא שתי שערות אז מטעם רוב המסייע שרוב הבאים לכלל שנים באים לכלל סימנים ואף שעל גוף הממון בעינן שני עדים אבל על גדלותו של מי שבא לכלל שנים סגי בחד וק"ו אם יבדק הנער עתה ויהיה לו שערות שלדעת הרא"ש והש"ע ממילא מחזקינן ליה בגדול למפרע ואף שהרמב"ן לא סבירא ליה הכי מכל מקום אם הנער יאמר שכבר היה לו שערות אז ודאי ראוי לסמוך.

שו"ת יביע אומר אורח חיים חלק ד' סימן י' (חלק ו' סימן ג')